

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่ประเทศไทยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 - 2524 จนถึงปัจจุบันก็เริ่มใช้ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 - 2529 นั้น ภาคตะวันออกของประเทศไทยเป็นที่สนใจของทางรัฐบาลมาก คือในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 รัฐบาลมีนโยบายที่จะแก้ปัญหาคอขวดของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวง โดยมีนโยบายที่จะพัฒนาเมืองหลักตามภาคต่าง ๆ โดยกำหนดว่าในภาคตะวันออกให้จังหวัดชลบุรีเป็นเมืองหลัก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2520: 256) ส่วนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 นั้นทางรัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อภาคตะวันออกมากยิ่งขึ้น โดยมีนโยบายที่จะพัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก คือจังหวัดชลบุรี ระยองและฉะเชิงเทรา ให้เป็นศูนย์กลางของความเจริญ และเป็นแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรมหลักของประเทศในอนาคต สาเหตุที่ทางรัฐบาลมุ่งที่จะพัฒนาภาคตะวันออกนั้น

ทั้งนี้เนื่องจากภาคตะวันออกมีข้อได้เปรียบในแหล่งที่ตั้งคืออยู่ไม่ห่างจากกรุงเทพมหานครมากนัก และมีพื้นที่ติดต่อกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของแรงงานและวัตถุดิบหลายอย่างและติดกับอ่าวไทยอันเป็นช่องเข้าออกที่สำคัญของสินค้า นอกจากนั้นภาคตะวันออกมีปัจจัยพื้นฐานค่อนข้างสมบูรณ์ คือ มีโครงข่ายคมนาคมและสื่อสารเชื่อมโยงที่ดี มีท่าเรือน้ำลึกและเป็นประตูนำกาชกรรมชาติขึ้นบก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ได้จูงใจให้เอกชนเข้ามาลงทุนพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่หลายประเภท (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2525: 155)

ทางรัฐบาลเองก็ได้กำหนดพื้นที่บริเวณหนองแฟบ ตำบลมาตาพุด อำเภอมืองจังหวัดระยองและบริเวณใกล้เคียง เป็นเมืองอุตสาหกรรมที่ทันสมัยและเป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมหลัก เช่น โรงงานแยกกาชกรรมชาติ โรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมีคอล อุตสาหกรรม

ปุ๋ยเคมี อุตสาหกรรมเกลือหินและโซดาแอช อุตสาหกรรมกระจก อุตสาหกรรมเอทิลีนและวีเอเอ็มซี และนอกจากนี้ยังมีโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณอื่นอีกหลายบริเวณ เช่น โครงการพัฒนาท่าเรือสดหีบ โครงการพัฒนาท่าเรือแหลมฉบัง ให้เป็นท่าเรือน้ำลึก เป็นต้น (เรื่องชัยทรัพย์นิรันดร, บรรณาธิการ 2524: 10)

ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนั้น มีองค์ประกอบอันหนึ่งที่จะทำให้การพัฒนาทางด้านการเศรษฐกิจก้าวหน้าไปได้อย่างได้ผลและไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาคนว่างงาน ปัญหาขาดแคลนคนงานที่มีความสามารถเหมาะสม ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นพิษ และปัญหาทางด้านสังคม ฯลฯ นั่นก็คือ การพัฒนาทางด้านการศึกษาควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านการเศรษฐกิจ การจัดการศึกษาถือว่าเป็นบทบาทหนึ่งของการพัฒนาทางด้านการเศรษฐกิจ ซึ่ง บุญชนะ อัครถาวร (2514: 4) ได้กล่าวว่า "เศรษฐกิจจะเจริญก้าวหน้าไปเพียงใด ขึ้นอยู่กับปริมาณและคุณภาพของระบบการศึกษา"

ในโอกาสที่พื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกโดยเฉพาะในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดชลบุรี ระยองและฉะเชิงเทรา จะมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านการเศรษฐกิจ โดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรมนั้น ทางกระทรวงศึกษาธิการและผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในภูมิภาคนี้จะต้องจัดการศึกษาในภูมิภาคนี้ให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของรัฐบาล จะต้องจัดให้สอดคล้องกับความเจริญทางด้านอุตสาหกรรมที่จะตามมา โดยจัดการศึกษาให้สอดคล้องทั้งในระบบการศึกษา นอกระบบการศึกษา ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศมาก เพราะว่าบุคคลหรือเยาวชนที่มีการศึกษาถึงขั้นมัธยมศึกษาจะมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพและสามารถช่วยประเทศชาติในการพัฒนาบ้านเมืองได้ บุคคลหรือเยาวชนเมื่อสำเร็จมัธยมศึกษาแล้ว ย่อมมีความสามารถในทางเศรษฐกิจ (Economic Efficiency) อย่างพอสมควร คือสามารถที่จะประกอบอาชีพได้ตามเอกัตภาพ สามารถเลี้ยงตนเองและทำนุบำรุงประเทศชาติได้ตามสมควร บุคคลที่ได้รับการศึกษาในระดับนี้เป็นอย่างดี จะมีความรู้พื้นฐานเพียงพอที่จะออกไปประกอบอาชีพเป็นแรงงานระดับกลางได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือศึกษาต่อเพื่อเป็นแรงงานระดับสูงต่อไปได้ และบุคคลเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ให้เจริญ

ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาจึงนับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศมาก คำปราศรัยของ ดอนม กิตติขจร (2513: 1) ที่ว่า "การมัธยมศึกษา นับว่าเป็นหัวใจของระบบการศึกษา เพราะว่าเป็นศูนย์กลางสำคัญในการพัฒนากำลังคนในประเทศชาติต้องการมาก" ฉะนั้นกระทรวงศึกษาธิการและผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะต้องปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาในภูมิภาคนี้ ให้สอดคล้องกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม เพื่อที่จะผลิตแรงงานให้พอเพียงกับความต้องการและเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่จะตามมาในอนาคต

ในการปรับปรุงและการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขต 3 จังหวัด กังกล่าว ให้สอดคล้องกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจะต้องรู้สภาพที่เป็นจริงของโรงเรียนในแถบนี้เสียก่อน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขต 3 จังหวัดดังกล่าว เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนมัศึกษังกังกล่าว เพื่อเป็นประโยชน์โดยตรงกับกระทรวงศึกษาธิการและผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในภูมิภาคนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก โดยพิจารณาจาก

1. คำนึงถึงสถานภาพทางการศึกษาของแต่ละโรงเรียน
2. การเปรียบเทียบตัวแปรบางตัวกับเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา
3. การเปรียบเทียบตัวแปรบางตัวกับหลักการของกองออกแบบและก่อสร้าง กรมอาชีวศึกษา
4. การเปรียบเทียบตัวแปรบางตัวกับมาตรฐานของโรงเรียนมัธยมแบบประสม กรมสามัญศึกษา
5. การเปรียบเทียบตัวแปรบางตัวกับมาตรฐานขั้นต่ำของสถาบันวิจัยอาคารเรียน แห่งเอเชีย

6. การศึกษาตัวแปรบางตัวของโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้แก่ คุณวุฒิของครู วิชาเอก-โทของครู อุปกรณ์การสอน ชุมชนหรือชมรมต่าง ๆ และวิชาเลือกทางด้านอาชีพ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่เปิดสอนในปีการศึกษา 2524 ในระดับชั้น ม.1 - ม.3 จำนวน 37 โรงเรียนและที่เปิดสอนในระดับชั้น ม.1 - ม.4, ม.ศ.4 - ม.ศ.5 อีก 21 โรงเรียน ในเขตจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก เฉพาะในจังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ไม่รวมจังหวัดจันทบุรีและตราด

2. การศึกษามุ่งศึกษาเฉพาะโรงเรียน ครูและนักเรียน โดยยึดจำนวนนักเรียนของแต่ละโรงเรียนเป็นหลัก

3. ในการคำนวณหาค่าดัชนีบ่งชี้สถานภาพทางการศึกษานั้น จะพิจารณาตัวแปรในหมวดต่าง ๆ เฉพาะที่ได้ระบุไว้ในคำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัยเท่านั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ข้อมูลที่รวบรวมได้เกี่ยวกับโรงเรียน ครูและนักเรียน ถือว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับสภาพความเป็นจริงทุกประการ

2. วัน เวลา ที่แตกต่างกันในวันสำรวจไม่มีผลทำให้ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเปลี่ยนแปลงไปจากปกติ

ความไม่สมบูรณ์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อาจจะเกิดความคลาดเคลื่อนได้ เนื่องจากข้อมูลต่าง ๆ ของโรงเรียนบางข้อมูลไม่ได้มีการสำรวจให้เป็นปัจจุบันหรือไม่ได้ทำสถิติเอาไว้ เช่น ความดีของนักเรียนที่เข้าใช้บริการห้องสมุด เป็นต้น ผู้วิจัยจะต้องประมาณให้ใกล้เคียงความจริงให้มากที่สุด ความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลเหล่านี้อาจทำให้ผลการวิจัยคลาดเคลื่อนไปบ้าง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

จังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ในที่นี้หมายถึง จังหวัดชลบุรี ระยองและ ฉะเชิงเทรา ไม่รวมจังหวัดจันทบุรีและตราด

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่เปิดทำการสอนในระดับมัธยมศึกษา ตั้งแต่ชั้น ม.1 - ม.3 และตั้งแต่ชั้น ม.1 - ม.4, ม.ศ.4 - ม.ศ.5 สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ในปีการศึกษา 2524

ครู หมายถึง ผู้ที่ทำการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ในปีการศึกษา 2524

นักเรียน หมายถึง ผู้ที่เรียนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ในปีการศึกษา 2524

ดัชนีบ่งชี้สถานภาพทางการศึกษา หมายถึง ดัชนีที่ชี้สภาพปัจจุบันของการศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยลักษณะของโรงเรียน ครูและนักเรียน ซึ่งจำแนกรายละเอียดได้ดังนี้

1. ลักษณะของโรงเรียน

ก. หมวดอาคาร สถานที่ ประกอบด้วย

- 1) พื้นที่ของโรงเรียน หมายถึง พื้นที่ทั้งหมดของโรงเรียนที่มีอยู่หรือที่ได้รับอนุญาตให้ใช้จากเอกชนหรือวัด
- 2) พื้นที่ว่างสำหรับขยายอาคารเรียน หมายถึง บริเวณที่ที่เหลือจากการก่อสร้าง สนามกีฬา ซึ่งอาจจะเป็นพื้นที่ที่ต้องปรับปรุงหรือไม่ต้องปรับปรุงก็ได้
- 3) ห้องเรียน หมายถึง ห้องเรียนที่มีสภาพดี เป็นสัดส่วนเรียบร้อย มีอุปกรณ์ประจำห้องครบถ้วน
- 4) พื้นที่ห้องสมุด หมายถึง จำนวนพื้นที่ห้องสมุดสำหรับครูและนักเรียน ใช้ค้นคว้าหาความรู้ รวมห้องโสตทัศนูปกรณ์และห้องบรรณารักษ์หรือเจ้าหน้าที่
- 5) พื้นที่ค้ำบริการ ชุรการ วิชาการและห้องพักครู หมายถึง พื้นที่ห้องผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่หรือครูใหญ่ รวมห้องชุรการ วิชาการและห้องพักครู ทุกหมวดวิชา

- 6) พื้นที่ห้องพยาบาล หมายถึง จำนวนพื้นที่ห้องพยาบาลรวมทั้ง พักครูหรือเจ้าหน้าที่พยาบาล
- 7) พื้นที่โรงอาหาร หมายถึง จำนวนพื้นที่ที่ครูและนักเรียนใช้ รับประทานอาหาร
- 8) พื้นที่โรงฝึกงาน หมายถึง จำนวนพื้นที่รวมของโรงฝึกงาน อุตสาหกรรมศิลป์และคหกรรมศิลป์ทุกวิชา รวมทั้งห้องเก็บของและห้องพักครูภายในโรงฝึกงาน
- 9) สวน หมายถึง ที่สำหรับอุจจาระของครูและนักเรียนที่ถูกสุขลักษณะ มีลักษณะมีคชิต ใช้การได้ดี มีอุปกรณ์ทำความสะอาดพร้อม
- 10) ที่คั้นน้ำ หมายถึง ที่ซึ่งโรงเรียนได้เตรียมไว้สำหรับบรรจุน้ำ ให้นักเรียนคั้น เช่น ถูดเดอร์ ก๊อกน้ำ ถ่มน้ำ ถังน้ำ ถังเก็บน้ำฝน เป็นต้น
- 11) พื้นที่ห้องปฏิบัติการสำหรับวิชาวิทยาศาสตร์ หมายถึง จำนวน พื้นที่ห้องปฏิบัติการ หรือทดลองวิชาวิทยาศาสตร์รวมทุกวิชา
- 12) พื้นที่ห้องพลศึกษา หมายถึง จำนวนพื้นที่ห้องสำหรับฝึกพลศึกษา รวมทั้ง เปลี่ยนเครื่องแต่งตัว
- 13) พื้นที่ห้องแนะแนว หมายถึง จำนวนพื้นที่ห้องสำหรับแนะแนว หรือให้คำปรึกษาแก่นักเรียน เป็นรายบุคคลหรือเป็นรายกลุ่ม รวมถึงห้องที่นักเรียนนั่งรอ เพื่อรับการแนะแนวหรือคำปรึกษา

ข. หมวดการเงิน

รายได้ของโรงเรียน หมายถึง รายได้จากการขายอาหารกลางวัน จากร้านค้า จากการจ้างงานประจำปีของโรงเรียน จากการให้เช่าที่เพื่อหาผลประโยชน์ จากการขอยืมผลผลิตทางการ เกษตรหรือทางค้ำอื่น รวมถึงเงินบริจาคหรือสิ่งของบริจาค โดยเทียบค่าเป็นเงิน ตามราคาของหรือตามค่าแรงขั้นต่ำตามประกาศของกรมแรงงาน

ค. หมวดของงานค้ำวิชาการ

จำนวนครั้งของการวัดผลการศึกษา หมายถึง จำนวนครั้งเฉลี่ย ของการสอบ ทดสอบนักเรียนในวิชาหนึ่ง ๆ ตลอดปีการศึกษา 2524

ง. หมวดอุปกรณ์การเรียนการสอน
จำนวนหนังสือในห้องสมุด หมายถึง จำนวนคู่มือครู วารสาร เอกสาร
หนังสือประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั้งหมดในห้องสมุด

จ. หมวดการบริหาร
การประชุมนักเรียน หมายถึง จำนวนครั้งของการประชุมนักเรียน
ตลอดปีการศึกษา 2524

2. ลักษณะของครู

ครูประจำการ หมายถึง ครูที่ทำการสอนหรือทำหน้าที่อื่นอยู่จริงในโรงเรียน
นั้นในปีการศึกษา 2524 รวมถึงครูที่ถูกส่งมาช่วยราชการ ครูช่วยสอน ไม่นับครูที่มีชื่ออยู่
ในโรงเรียนแต่ไปช่วยราชการที่อื่นหรือครูที่ลาศึกษาต่อ

3. ลักษณะของนักเรียน

ก. นักเรียนที่ใช้บริการแนะแนว หมายถึง จำนวนความถี่ของนักเรียนที่
เข้ารับบริการแนะแนวหรือคำปรึกษาจากครูแนะแนว ตลอดปีการศึกษา 2524

ข. นักเรียนที่ใช้บริการห้องสมุด หมายถึง จำนวนความถี่ของนักเรียนที่
เข้าใช้บริการห้องสมุด รวมทั้งที่ใช้บริการห้องโสตทัศนศึกษา ตลอดปีการศึกษา 2524

ตัวแปร หมายถึง ตัวพิจารณาที่กำหนดสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียน
มัธยมศึกษา

ดัชนีเชิงเดียว หมายถึง อัตราส่วนของตัวแปรแต่ละตัวของแต่ละโรงเรียน
หารด้วยจำนวนนักเรียนทั้งหมดของโรงเรียน

ดัชนีประกอบแตงดวงน้ำหนัก หมายถึง ผลรวมของดัชนีเชิงเดียวคูณด้วยน้ำหนัก
ของดัชนีเชิงเดี่ยวนั้น

ครูที่มีวุฒิทางการศึกษา หมายถึง ครูที่ได้รับการศึกษาหรืออบรมได้รับปริญญาบัตร
หรือประกาศนียบัตรทางการศึกษา หรือสมัครสอบในวิชาครูต่าง ๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์โดยตรงกับกระทรวงศึกษาธิการและผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการวางแผนพัฒนาการศึกษา ในเขตจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ได้ เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาทางค้ำเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย